

Streszczenie rozprawy doktorskiej

mgr inż. Wojciech Matoga

Skuteczność stosowania ekstensywnego wypasu owiec w aspekcie ochrony górskich użytków zielonych

Postępujący spadek pogłowia wypasanych zwierząt i zaniechaniem użytkowania terenów wypasowych na obszarach górskich w Polsce prowadzi do degradacji i stopniowego zaniku cennych przyrodniczo antropogenicznych zbiorowisk łąkowych i pastwiskowych utworzonych w wyniku systematycznej intensywnej gospodarki pasterskiej.

Celem rozprawy było zbadanie możliwości zachowania tych zbiorowisk i ich potencjału produkcyjnego w warunkach zastosowania ekstensywnej formy gospodarki charakteryzującej się bardzo niską obsadą wypasanych zwierząt i skrajnie ograniczonego nawożenia, co pozwoliłoby objąć ochroną większą powierzchnię użytków zielonych mając do dyspozycji ograniczoną liczbę zwierząt.

Skuteczność takiego wariantu zbadano na terenie użytkowanym pastwiskowo w warunkach obsady wypasanych owiec w ilości ok. 4 szt. $\cdot$ ha⁻¹ i nawożenia azotem w ilości średnio 21,95 kg $\cdot$ ha⁻¹. W tym celu wyznaczono powierzchnie badawcze w 5 przedziałach hipsometrycznych, na których przeprowadzono badania florystyczne: określono skład gatunkowy metodą Braun-Blanquetta i metoda Klappa, przynależność syntaksonomiczną zbiorowisk oraz wskaźniki różnorodności biologicznej: liczbę taksonów, wskaźniki Shannona i Simpsona. Dodatkowo wykonano badania dotyczące wydajności i jakości runi pastwiskowej: plon suchej masy, zawartość składników mineralnych i białka ogólnego, oraz określono wartość użytkową runi pastwiskowej. W celu określenia różnic wartości przyrodniczej i gospodarczej między skrajnie ekstensywnym systemem gospodarki pastwiskowej a systemem tradycyjnym, wykorzystano wyniki badań prowadzonych na tym samym obszarze w latach 80-85 w warunkach stosowania wysokiej obsady wypasanych owiec w ilości 15-20 szt. $\cdot$ ha⁻¹ oraz nawożenia azotem w ilości 73,8 – 80,5 kg $\cdot$ ha⁻¹.

Analizując uzyskane wyniki badań stwierdzono przebudowę składu botanicznego runi skutkującą ogólnie zwiększeniem udziału w plonie gatunków mniej wymagających i o mniejszej wartości gospodarczej, oraz zróżnicowanie skutków tych zmian w zależności od położenia badanych zbiorowisk. W położeniach powyżej 800 m n.p.m. odnotowano wyraźne obniżenie różnorodności florystycznej z jednoczesnym spadkiem równomierności

występowania gatunków związanym z dominacją niewielkiej liczby gatunków, oraz stosunkowo niewielkie obniżenie plonowania. W położeniach poniżej 800 m n.p.m. stwierdzono nieznaczny spadek współczynnika różnorodności florystycznej przy niewielkim wzroście równomierności występowania gatunków oraz znaczny spadek plonowania i wartości użytkowej runi pastwiskowej.

Pomimo przebudowy składu florystycznego runi w kierunku zmniejszenia różnorodności florystycznej, badany skrajnie ekstensywny system gospodarowania na górskich użytkach zielonych skutecznie zapobiega procesom sukcesji wtórnej, a objęte nim użytki zielone w dalszym ciągu posiadają duży potencjał przyrodniczy i gospodarczy, co umożliwia przy zastosowaniu odpowiednich zabiegów przywrócenie na nich pełnowartościowych zbiorowisk mieczykowo-mietlicowych.

Słowa kluczowe: górskie użytki zielone, zaprzestanie użytkowania, różnorodność botaniczna, wartość użytkowa